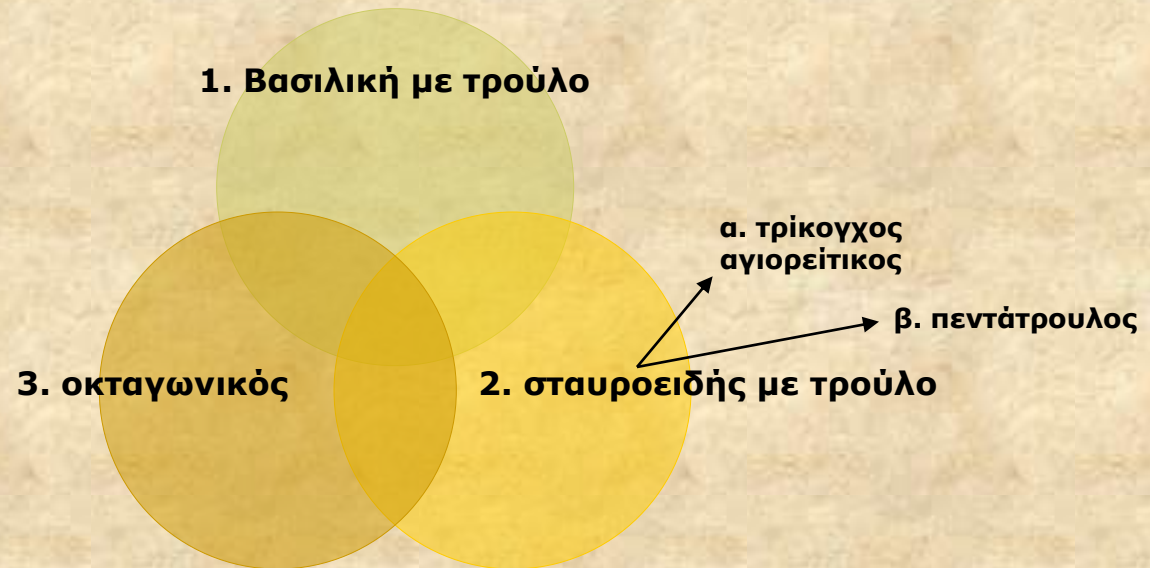

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ : ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

- Ο βυζαντινός ναός
- η ζωγραφική του διακόσμηση

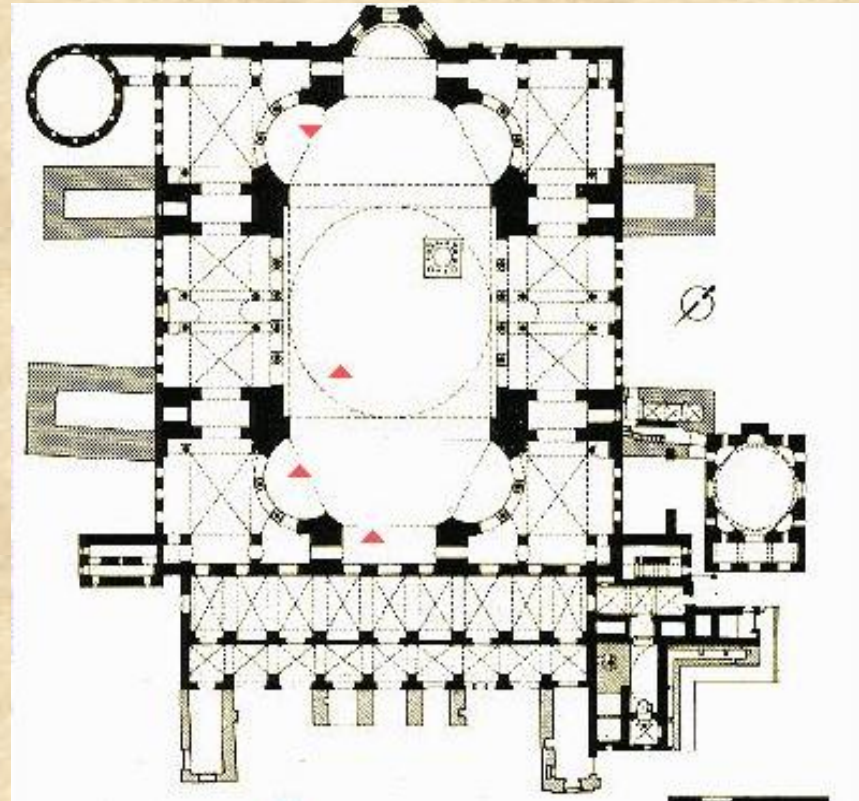
Αρχιτεκτονικοί τύποι ναών

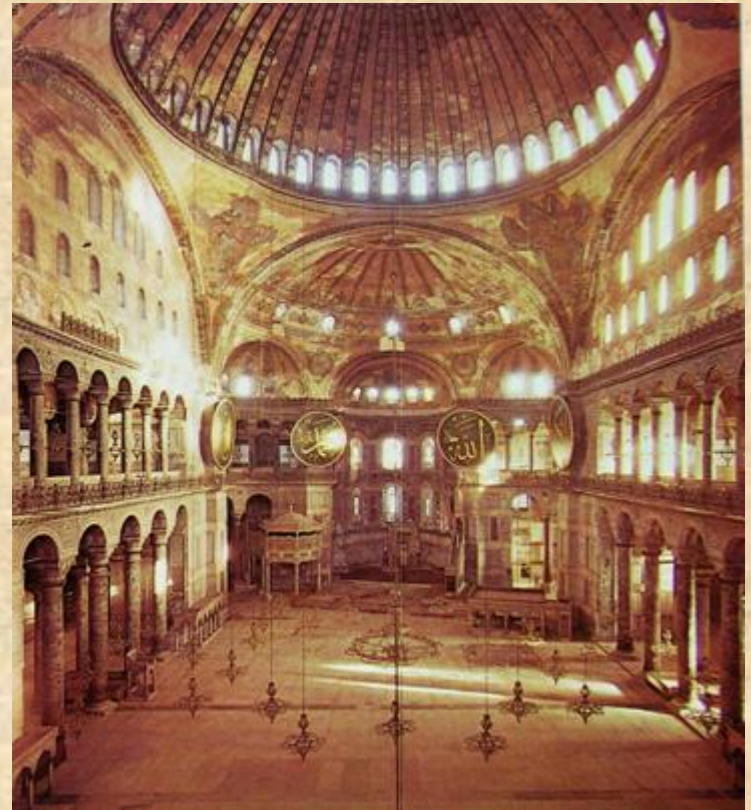
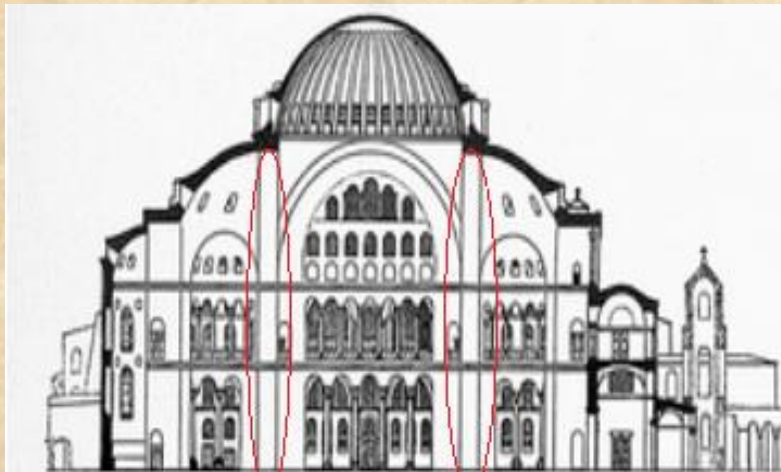
Αρχιτεκτονική

1. εποχή Ιουστινιανού : *βασιλική με τρούλο*

- **Αγία Σοφία Κων/πολης:**
- Στην **ορθογώνια** κάτοψη του ναού ο **τρούλος** στεγάζει το **κεντρικό κλίτος**,
- ενώ τα πλαϊνά καλύπτονται με **θολωτές σκεπές**

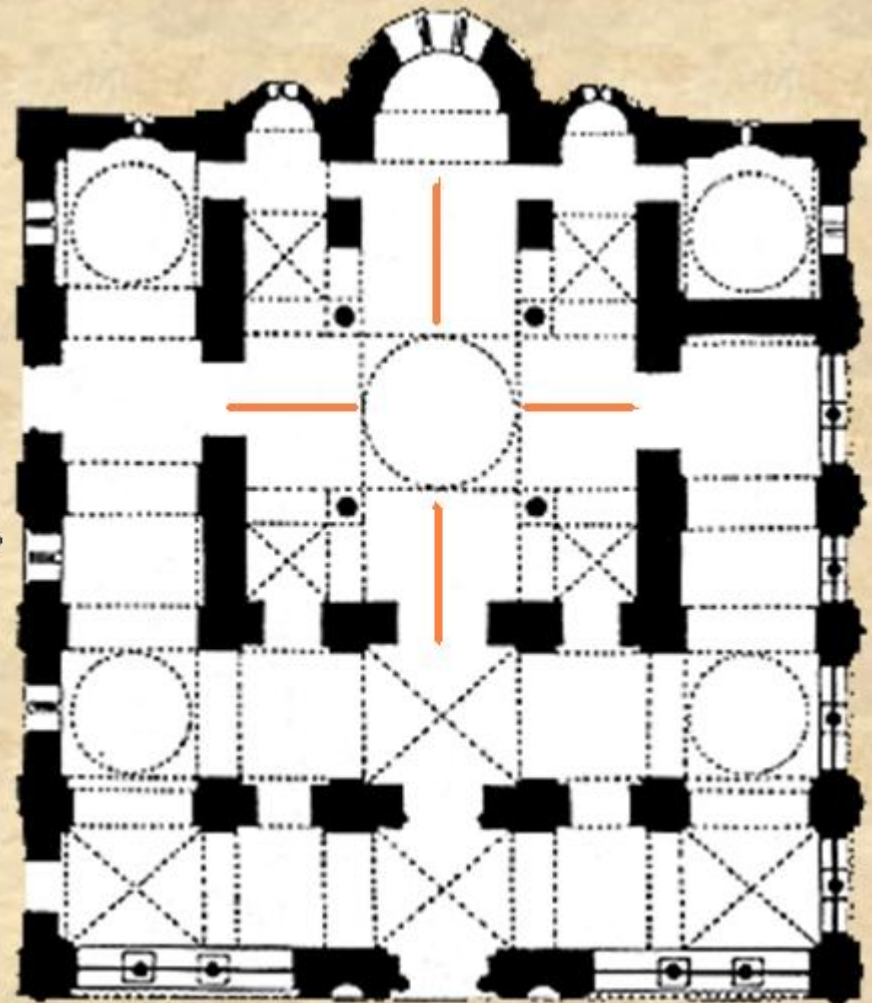

1. Αγία Σοφία : βασιλική με τρούλο ο οποίος στηρίζεται σε 4 τεράστιους πεσσούς

2. εποχή Μακεδονικής δυναστείας : σταυροειδής με τρούλο

- Στην εποχή των Μακεδόνων η τρουλαία βασιλική εξελίσσεται :
- Έτσι **στο τετράγωνο** της κάτοψης σχηματίζεται **από τις ημικυκλικές καμάρες** που στηρίζουν τον τρούλο ένας **σταυρός** εμφανής τόσο εσωτερικά, όσο και **στη στέγη του ναού**
- Είναι **ο σταυροειδής με τρούλο** ναός

2. σταυροειδής με τρούλο

- **4 καμάρες** καλύπτουν τις **κεραίες** του **εγγεγραμμένου σταυρού**
- Οι πιστοί συγκεντρώνονται στο κέντρο του ναού, όπου δεσπόζει ο τρούλος

2. σταυροειδής με τρούλο:
Ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, Καπνικαρέα, Αθήνα

Παραλλαγές του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο:

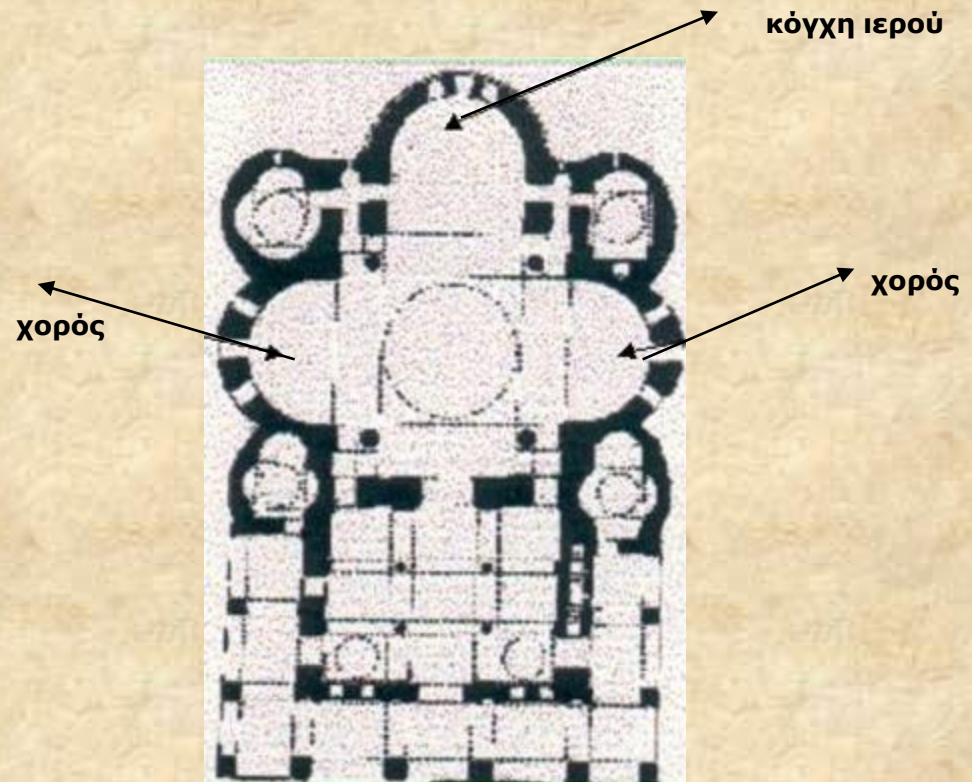
α. αγιορείτικος με τρεις κόγχες: η βόρεια και η νότια κεραία (άκρη) του σταυρού καταλήγουν σε κόγχες

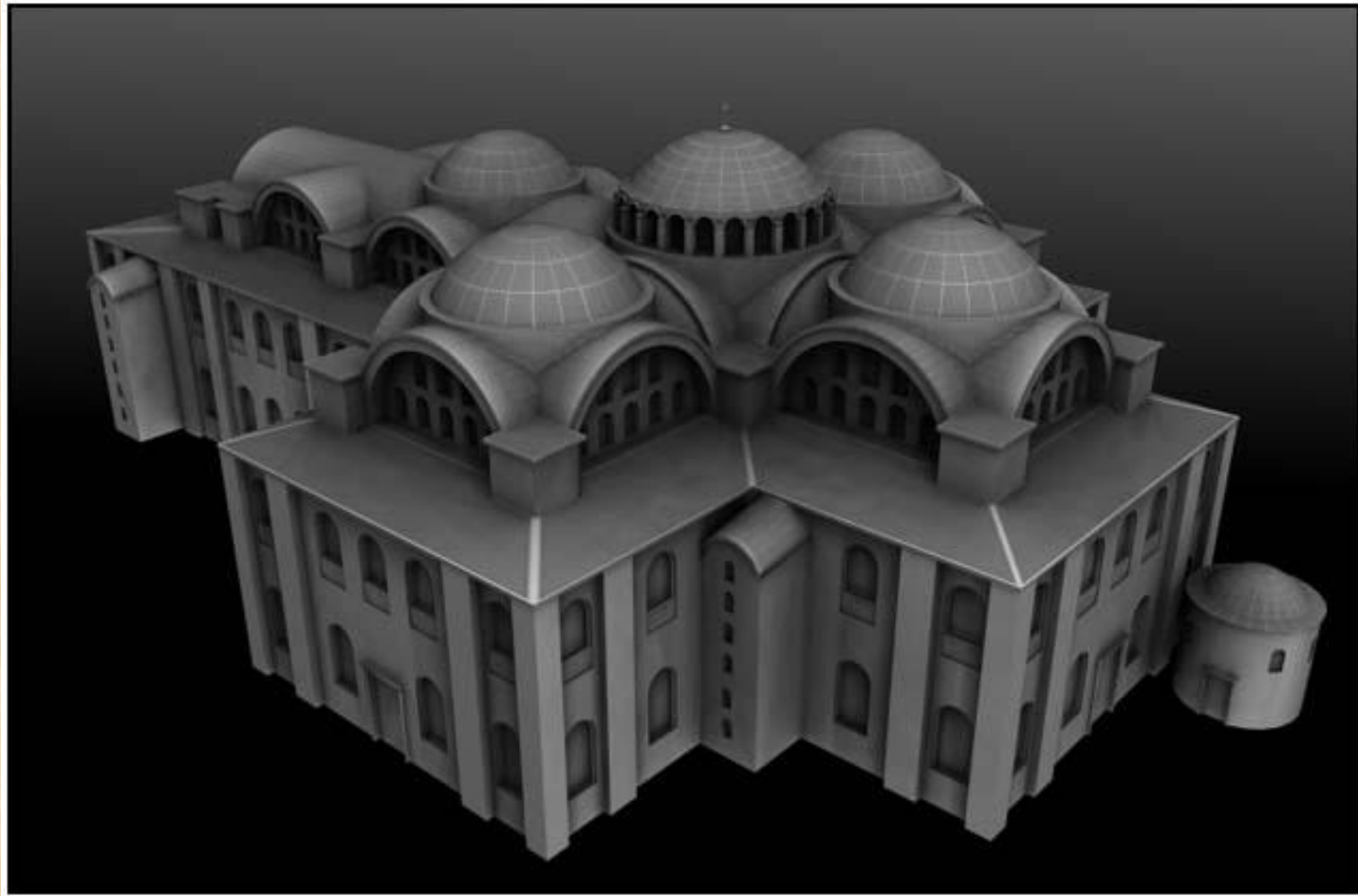
Παραλλαγές του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο:

α. αγιορείτικος με τρεις κόγχες

- Έτσι ο ναός γίνεται **τρίκογχος**, καθώς διαθέτει 2 ακόμη κόγχες, εκτός από την κόγχη του ιερού .
- Οι κόγχες αυτές χρησιμοποιούνται για το χορό των ψαλτών και λέγονται **χορός**
- Ο τύπος αυτός συνηθίζεται **στο Άγιο Όρος**

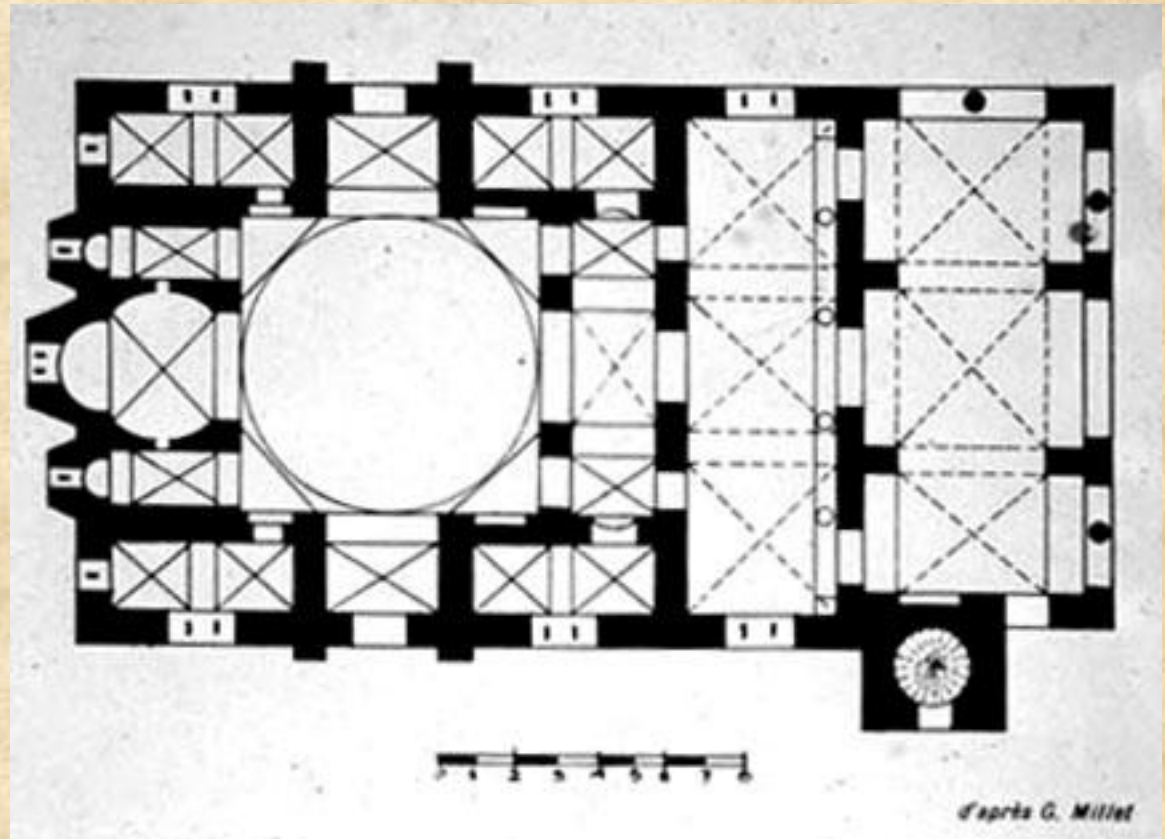

Παραλλαγές του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο:
β. πεντάτρουλος ρυθμός

3. οκταγωνικός τύπος - 11^{ος} αιώνας

- Ο μεγάλος **τρούλος** στηρίζεται σε **οκτάγωνο**

3. οκταγωνικός τύπος - 11^{ος} αιώνας: 'Όσιος Λουκάς Βοιωτίας

Διακόσμηση ναών

- **Εξωτερικά** : χωρίς ιδιαίτερη φροντίδα
- **Στο εσωτερικό** : ανάγλυφα, ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, έργα ξυλογλυπτικής, φορητές εικόνες

- **Αιτία** : η **χριστιανική λατρεία** τελείται στο **εσωτερικό** του ναού
- Αντίθετα, **στην αρχαία θρησκεία** ο χώρος τέλεσης της λατρείας βρισκόταν στον **εξωτερικό χώρο**

Εξωτερική διακόσμηση

Στην εξωτερική τοιχοποιία χρησιμοποιείται το **πλινθοπερίκλειστο σύστημα**, δηλ. τετράπλευρες πέτρες, συνήθως από πωρόλιθο, περιβάλλονται από κάθετες και οριζόντιες σειρές πλίνθων.

Υπάρχει επίσης ο **κεραμοπλαστικός διάκοσμος**, δηλ. πλίνθοι τοποθετημένοι μέσα στο κονίαμα σε διάφορα σχήματα και συνδυασμούς.

Γλυπτική και ζωγραφική

- Στην ορθόδοξη χριστιανική εκκλησία ο **γλυπτός διάκοσμος αποφεύγεται**, καθώς θεωρείται συνώνυμος της αρχαίας θρησκείας
- Τη θέση των γλυπτών παίρνουν οι **ανάγλυφες παραστάσεις** και η **αρχιτεκτονική διακόσμηση**

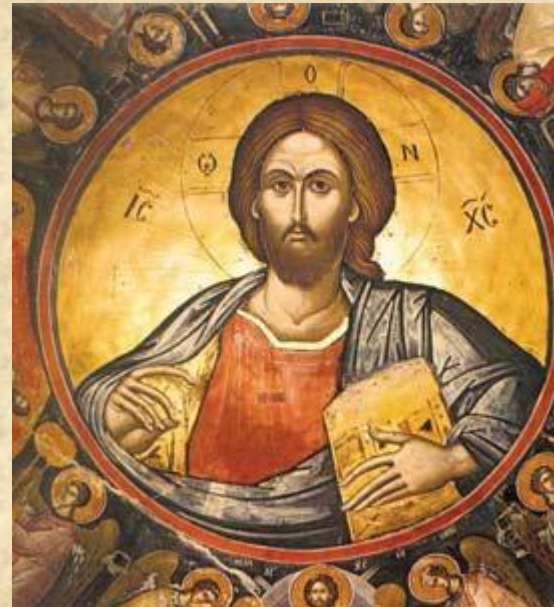
Μαρμάρινα θωράκια τέμπλου από το βυζαντινό μουσείο : ανήκαν στο ναό του Αγίου Ιωάννη Μαγκούτη - Αθήνα - που δε σώζεται σήμερα

Εσωτερική διακόσμηση

- Το κύριο βάρος **της εσωτερικής διακόσμησης** ενός ναού αναλαμβάνουν **οι τοιχογραφίες και τα ψηφιδωτά** που υπάρχουν σε όλες τις περιόδους, εκτός της Εικονομαχίας
- Η αυξημένη ωστόσο δαπάνη που απαιτεί η χρήση των ψηφιδωτών επιβάλλει - ιδιαίτερα σε περιόδους **οικονομικών κρίσεων**- να προτιμώνται **οι τοιχογραφίες** και **οι φορητές εικόνες**

Ζωγραφική διακόσμηση- κανόνας

- Ήδη από την εποχή της **Μακεδονικής δυναστείας** (9^{ος}- 11^{ος} αιώνας) καθιερώνεται και επικρατεί ως σήμερα ένας **τυπικός κανόνας** στην **αγιογράφιση ενός ναού** που θεωρείται – ο ναός – ότι αποτελεί **απεικόνιση του σύμπαντος**
- Τα ανώτερα τμήματα του ναού συμβολίζουν τον ουρανό και τα κατώτερα τη γη
- **Στον τρούλο :** απεικονίζεται ο **Παντοκράτορας** , με συνοδεία συνήθως αγγέλων και προφητών

Ζωγραφική διακόσμηση - κανόνας

- Στην αψίδα του **ιερού** η **Θεοτόκος**, ο συνδετικός κρίκος μεταξύ Θεού και ανθρώπων
- πλαισιωμένη από τους Αρχαγγέλους **Μιχαήλ και Γαβριήλ**

Ζωγραφική διακόσμηση - κανόνας

- Στα **σφαιρικά τρίγωνα** του τρούλου **οι 4 Ευαγγελιστές**
- που κατέγραψαν τα γεγονότα
- της ενσάρκωσης του Χριστού

Ζωγραφική διακόσμηση - κανόνας

- Στην επόμενη προς τα κάτω ζώνη απεικονίζεται ο **χριστολογικός κύκλος**, δηλ. τα γεγονότα που αφηγούνται τη **ζωή του Χριστού στη γη** - 12 συνολικά παραστάσεις - με τη φορά των δεικτών του ρολογιού
- ξεκινούν με τον Ευαγγελισμό
- που τοποθετείται μπροστά στο ιερό

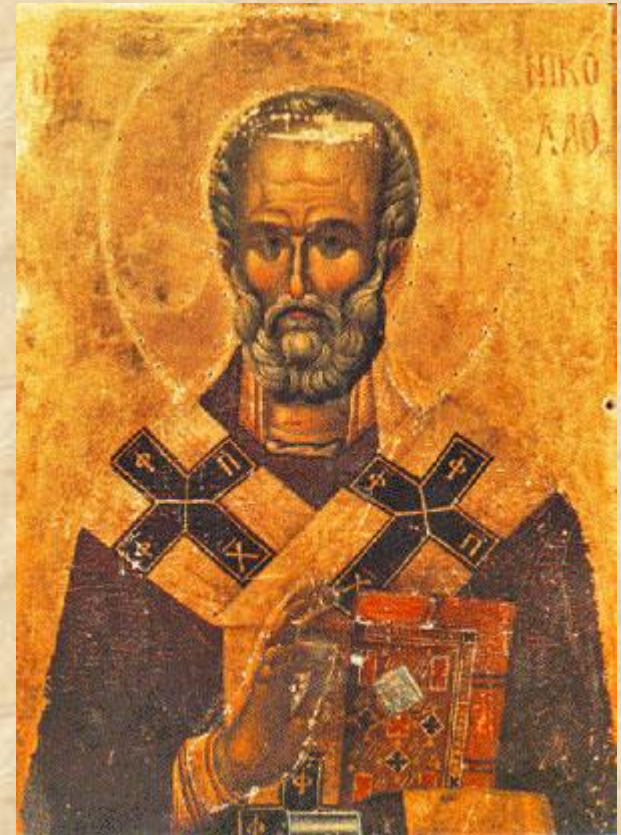
Ζωγραφική διακόσμηση - κανόνας

- Τέλος, στο **κατώτερο μέρος** του ναού, δηλ. στη γήινη σφαίρα απεικονίζονται οι **Άγιοι** και οι **Μάρτυρες**

Ο τρόπος απεικόνισης των θείων μορφών

- Ο βυζαντινός καλλιτέχνης ενδιαφέρεται να αποδώσει την **πνευματικότητα των μορφών**, την ουράνια και όχι τη γήινη υπόστασή τους, επικεντρωνόμενος στην **αιωνιότητα**, στη **μετά θάνατον ζωή**
- Έτσι οι μορφές απεικονίζονται **αποστεωμένες** και **λιπόσαρκες** σε όρθια, **μετωπική στάση**, ατενίζοντας τον πιστό με **αυστηρότητα** και **επισημότητα**
- **Απουσιάζουν** συνήθως **οι σωστές αναλογίες**, όπως και η αίσθηση του βάθους (**η προοπτική**)

Άσκηση

- ❑ Μελετήστε την εικόνα **του Ευαγγελισμού** από το σχολικό βιβλίο:
- ❑ Παρά τα ισχύοντα γενικά χαρακτηριστικά της απόδοσης των μορφών , υπάρχουν και κάποια στοιχεία της κλασικής τεχνοτροπίας.
- ❑ Μπορείτε να βρείτε ποια είναι αυτά ;

Πηγές

- ❑ Ιστορία του ελληνικού έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τ. Ζ '
- ❑ Διαδίκτυο και διδασκαλία :www.netschoolbook.gr
- ❑ Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού:www.fhw.gr/chronos/gr
- ❑ Δικτυακή εκπαιδευτική πύλη :e-yliko.gr
- ❑ Τομέας Αρχαιολογίας και Ιστορίας Τέχνης- Παν/μιο Αθήνας :<http://archaeology.arch.uoa.gr/>
- ❑ Ελλήνων δίκτυο [hellinon net/AthensTopography.2htm](http://hellinon.net/AthensTopography.2htm)
- ❑ <http://el.wikipedia.org/>
- ❑ Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία Β Γυμνασίου , Δημητρούκα - Ιωάννου